

АВТ
С 15

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

САКАЛЬ АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ

УДК 343.98

**РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ВЧИНЕНИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ ОРГАНІЗОВАНИМИ
ЗЛОЧИННИМИ УГРУПУВАННЯМИ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2014

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтенсивний розвиток світових інтеграційних процесів обумовив кількісне зростання злочинності, удосконалення використовуваних нею засобів, методів і прийомів діяльності, виникнення транснаціональних організованих злочинних угруповань. Вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів¹ транснаціональними організованими злочинними угрупованнями має на меті отримання надприбутків, поширення наркоманії, створення розгалуженого механізму злочинної діяльності.

Як відзначається у Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, ситуація, що склалася у сфері обігу наркотиків, спричинена загальним високим рівнем вживання їх особами не за медичним призначенням; активізацією діяльності міжнародних наркосиндикатів та здійсненням транзитного переміщення наркотиків територією України. У Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю 2011 року наголошується, що організовані злочинні угруповання, які мають досить високий рівень організованості, стійкі корупційні та міжнародні злочинні зв'язки, продовжують протиправну діяльність з організації наркобізнесу, контролюють левову частку тиньового капіталу.

Статистичні дані МВС України демонструють загрозливе поширення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів. Так, у 2013 році до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено дані про 57970 розпочатих кримінальних проваджень. Серед них за ст. 305 КК України – 40 кримінальних проваджень; ст. 306 – 84; ст. 307 – 14780; ст. 310 – 4009 кримінальних проваджень та ін. Всього правоохоронцями було вилучено 4587051 гр. наркотичних засобів, 30792 гр. психотропних речовин, 2143 кг. та 4150 л. прекурсорів². Вказана інформація ще раз засвідчує глобальний характер поширення наркозлочинності, необхідність об'єднання зусиль світового співтовариства у боротьбі з нею, вжиття заходів з метою досягнення завдань кримінального провадження.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження склали фундаментальні роботи, що розкривають концептуальні засади розслідування злочинів. Це праці Ю. П. Аленіна, Л. І. Аркуші, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, Р. С. Белкіна, В. В. Бірюкова, О. І. Возгіра, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, І. Ф. Герасимова,

¹ Використання терміну «наркотичні засоби» у роботі є узагальненим. При їх визначенні слід керуватися Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затв. постанов. Кабінету Міністрів України № 770 від 6 трав. 2000 р. із змін і доповн. – це згруповані у списки наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, включені до таблиць I–IV згідно із законами України та міжнародними договорами України.

² Статистичні дані МВС України «Звіт про результати роботи органів внутрішніх справ у боротьбі з правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» за 12 місяців 2013 р.

В. Г. Гончаренка, В. Я. Горбачевського, І. В. Гори, О. Ф. Долженкова, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. С. Карпова, Н. І. Клименко, І. І. Когутича, В. А. Колесника, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмакова, В. О. Коновалової, І. І. Котюка, В. С. Кузьмічова, В. В. Лисенка, І. М. Лузгіна, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, О. М. Моїсєєва, В. В. Назарова, Д. Й. Никифорчука, В. О. Образцова, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтєвського, М. Я. Сегає, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Черноус, С. Н. Чурилова, В. Ю. Шепітька, Б. В. Шура, О. Г. Яновської та інших вчених.

Безпосередньо проблеми розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів на рівні вітчизняних кандидатських дисертацій досліджували А.-М. Ю. Ангеленюк, Н. А. Запорошенко, Н. М. Косміна, О. В. Одерій, А. М. Полях, О. В. Сачко, Д. Ю. Стригун, З. Р. Сулейманова, Л. Г. Шарай, С. М. Щербаковський.

Однак, враховуючи існуючі напрацювання, слід констатувати, що проблема залишається актуальною. Сьогодні існує потреба розгляду особливостей розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, мають розгалужену мережу міжнародних зв'язків, діють на територіях різних держав, із залученням їх громадян як співучасників. Важливим завданням є деталізація законодавчих положень Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України за умов розслідування цих злочинів, формування практичних рекомендацій, у тому числі, які стосуються реалізації заходів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні. У такому аспекті дослідження у вітчизняній науковій літературі ще не проводилися.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до вимог Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. №735-р.; Концепції створення системи моніторингу ситуації у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2011 р. №1193-р.; Концепції державної політики у сфері боротьби з *організованою злочинністю*, затвердженої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1000/2011; Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2011 р. № 1911; Програми співробітництва держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і їх прекурсорів та протидії наркоманії на 2011-2013 роки, затвердженої Рішенням Ради глав держав СНД від 10 грудня

2010 р.; є складовою частиною наукових досліджень Міністерства внутрішніх справ України, а саме відповідає Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затвердженого Наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347; включена до планів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Національної академії внутрішніх справ на 2014 рік. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 червня 2013 р., протокол № 21.

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає в розробленні теоретичних засад та практичних рекомендацій розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *задачі*:

– висвітлити історіографію дослідження проблем розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– виділити основні елементи криміналістичної характеристики злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– охарактеризувати транснаціональні організовані злочинні угруповання, що вчинюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів;

– з'ясувати предмет злочинного посягання транснаціональних організованих злочинних угруповань;

– визначити способи вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів транснаціональними організованими злочинними угрупованнями та утворювану слідову картину;

– окреслити обставини, що підлягають встановленню та типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– висвітлити тактику проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування вказаних злочинів;

– розкрити порядок реалізації заходів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні, зокрема – міжнародної правової допомоги та міжнародного розшуку при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у діяльності правоохоронних органів України при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Предмет дослідження – розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є *діалектико-матеріалістичний* метод, що сприяв розумінню об'єкта дослідження в контексті поєднання потреб науки і практики, методи *формальної логіки* (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування), що дало змогу детальніше усвідомити зміст розглядуваних питань (у всіх розділах дисертації). У дослідженні використовувалися *спеціально-правові методи*: *порівняльно-правовий* – під час аналізу норм матеріального і процесуального права, наукових категорій, визначень та підходів (підрозділи 1.2–1.5, 2.1–2.3, 3.1–3.2); *історико-правовий* – надав можливість розкрити зміст ключових понять дисертації («транснаціональне організоване злочинне угруповання», «криміналістична характеристика», «міжнародне співробітництво» та ін.), а також розвиток наукових поглядів на окремі проблемні питання (підрозділи 1.1–1.4, 2.1, 3.1–3.2); *догматичний* – при тлумаченні правових та криміналістичних категорій (у всіх розділах дисертації); *системного аналізу* – для комплексного узагальнення ознак транснаціональних організованих злочинних угруповань та діяльності з розслідування їх проявів у сфері обігу наркотичних засобів (підрозділи 1.2, 1.4, 2.1–2.3, 3.1–3.2); *системно-структурний* – дав змогу визначити завдання органів досудового розслідування України, інших правоохоронних органів у розслідуванні вказаної категорії злочинів (підрозділи 2.1–2.3, 3.1–3.2); *статистичний* – при ілюстрації теоретичних висновків даними державної і відомчої статистики, для узагальнення результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації); *соціологічні* – для підтвердження наукових висновків даними анкетування працівників органів досудового розслідування (у всіх розділах дисертації).

Емпіричну базу дослідження становлять: систематизовані статистичні матеріали про стан злочинності та результати роботи правоохоронних органів України за 2008–2014 роки; узагальнені результати вивчення 68 кримінальних проваджень (справ) щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями; 55 вироків судів за період 2007–2014 років, що розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень, які стосуються кримінального провадження щодо розглядуваної категорії злочинів; узагальнені дані анкетування 265 слідчих органів досудового розслідування з усіх регіонів України; аналітичні звіти Генеральної прокуратури України, МВС України, Робочого апарату Укрбюро Інтерполу, Служби безпеки України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих проблем дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розкрито особливості, розроблено теоретичні засади і сформовано практичні рекомендації, що стосуються розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, зокрема:

вперше:

– сформовано криміналістичну характеристику злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, відповідно до якої, основними структурними елементами є: особа злочинця; предмет злочинного посягання; спосіб підготовки, вчинення та приховання злочинів; слідова картина злочинів;

– визначені основні ознаки транснаціональних організованих злочинних угруповань, що вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів: міжнародна протиправність та кримінальна карність їх діяльності у національному законодавстві держав; залучення до їх складу представників різних держав; реалізація злочинної діяльності на території кількох держав; вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів з метою отримання прямо чи опосередковано фінансової та іншої матеріальної вигоди. Встановлено, що перелічені та інші ознаки обумовлюють необхідність застосування заходів міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні;

– обґрунтовано, що спосіб вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів транснаціональними організованими злочинними угрупованнями пов'язаний із переміщенням наркотичних засобів, інших матеріальних об'єктів через кордони держав. За таких умов: територія України використовується як «транзитна»; Україна є державою постачання наркотичних засобів з іноземних держав, їх «споживачем»; Україна є «виробником» наркотичних засобів, їх «постачальником»;

– окреслені типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями залежно від наявної доказової та орієнтуючої інформації в органах досудового розслідування;

удосконалено:

– перелік та характеристика окремих видів наркотичних засобів як предмету злочинного посягання транснаціональних організованих злочинних угруповань;

– тактику проведення огляду і допиту як найбільш поширених слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчинені транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– тактику проведення контрольованої поставки та оперативної закупки – негласних слідчих (розшукових) дій, проведення яких дозволяє отримати важливу інформацію під час розслідування даної категорії злочинів;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення, які характеризують проблематику досліджень щодо розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчинені транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– перелік обставин, які підлягають встановленню на початковому етапі розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями;

– рекомендації щодо ефективної реалізації міжнародної правової допомоги та міжнародного розшуку під час кримінального провадження щодо даної категорії злочинів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що відповідні положення, висновки та рекомендації, отримані в межах дослідження, певною мірою враховані та мають перспективу подальшого впровадження у:

– *науково-дослідній діяльності* – матеріали дисертації становлять теоретичну основу для подальших досліджень проблем розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями (акт впровадження Державного науково-дослідного інституту МВС України від 10 червня 2014 р.);

– *практичній діяльності* – розроблені положення щодо здійснення досудового розслідування та реалізації заходів міжнародного співробітництва використовуються у діяльності правоохоронних органів (акти впровадження: УМВС України в Житомирській області (від 7 травня 2014 р.); УМВС України в Чернігівській області (від 14 травня 2014 р.); Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України (від 22 травня 2014 р.); УБОЗ ГУМВС України в Дніпропетровській області (від 2 червня 2014 р.);

– *навчальному процесі* – положення та висновки, запропоновані автором, використовуються в навчальному процесі вищих навчальних закладів України під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, кримінального процесу, при підготовці навчально-методичних праць (акти впровадження: Національної академії внутрішніх справ (від 20 травня 2014 р.); Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького (від 5 червня 2014 р.)).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися на п'яти науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України» (Київ, 5 липня 2013 р.);

Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В.П. Колмакова «Сучасні проблеми криміналістики» (Одеса, 27-28 вересня 2013 р.); Науково-практичному семінарі, присвяченому професійному святу – Дню юриста – «Шляхи реформування правової системи України» (Луцьк, 8 жовтня 2013 р.); Круглому столі «Криміналістичне забезпечення розслідування насильницьких злочинів» (Київ, 27 лютого 2014 р.); Науково-практичному семінарі «Кримінально-правові та адміністративно-правові основи протидії вчиненню насильства в сім'ї» (Івано-Франківськ, 28 лютого 2014 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковано в десяти наукових публікаціях, у тому числі в п'яти наукових статтях у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одній статті в міжнародному науковому виданні, чотирьох тезах, опублікованих у збірниках доповідей на конференціях, науково-практичних семінарах та круглому столі.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що включають у себе десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (252 найменування на 35 сторінках) і трьох додатків на 28 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 260 сторінок, із них основний текст дисертації – 197 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, висвітлено ступінь вивчення проблеми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи; виокремлено наукову новизну, розкрито практичне значення одержаних результатів; надано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру й обсяг роботи.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» складається з п'яти підрозділів і присвячений теоретичному підґрунтя роботи, формуванню криміналістичної характеристики злочинів відповідно до їх основних елементів.

У підрозділі 1.1. *«Історіографія дослідження проблем розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями»* наголошується на принциповій важливості вивчення відповідних наукових досліджень. Вирішення цього завдання дозволило охарактеризувати стан наукової розробки проблематики у різних галузях юриспруденції, окреслити методологічні засади дослідження; сприяло визначенню проблемних питань, що потребують вирішення.

Була звернена увага на наукові праці, присвячені розгляду криміналістичної характеристики злочинів у сфері обігу наркотичних засобів (Є. Б. Анісимов, Р. А. Гогов, Г. М. Меретунов, В. Г. Наймушин, А. В. Пупцева) й транснаціональних організованих злочинних угруповань (П. Д. Біленчук, С. Є. Єркенов, Г. О. Зорін, В. В. Меркушин). Акцентовано увагу на специфіці початкового етапу розслідування злочинів та типових слідчих ситуаціях (С. В. Великанов, Т. С. Волчецька, В. К. Гавло, Л. Я. Драпкін), на тактиці окремих слідчих (розшукових) дій (О. Я. Баєв, О. М. Васильєв, В. К. Весельський, Д. Б. Сергєєва, С. А. Шейфер), у тому числі тих, які проводяться у порядку міжнародної правової допомоги (О. Г. Волеводз, Т. С. Гавриш, І. В. Лешукова, А. Г. Маланюк, А. С. Сизоненко, М. І. Смирнов) та наукових доробках інших вчених в контексті вирішуваних питань.

У підрозділі 1.2. *«Характеристика транснаціональних організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів»* розкривається сутність, ознаки та структура вказаних злочинних угруповань.

По-перше, це міжнародна протиправність їх діяльності, визначена за змістом міжнародних договорів та кримінальна карність у національному законодавстві держав. По-друге – організований характер, залучення до складу угруповань представників різних держав (92,9 % опитаних слідчих, 55,9 % вивчених кримінальних проваджень). Транснаціональні організовані злочинні угруповання діють переважно у складі від п'яти до десяти чоловік (65,3 % слідчих, 66,1 % проваджень), реалізують злочинну діяльність від трьох до п'яти років (50,9 % слідчих, 58,8 % проваджень). Злочинна діяльність має прихований характер, високий рівень латентності.

Третьою ознакою транснаціональних організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, є реалізація злочинної діяльності на території кількох держав (94,1 % слідчих, 92,6 % проваджень), що пов'язано із незаконними діями щодо переміщення різних матеріальних об'єктів через кордони держав (79,6 % слідчих, 89,7 % проваджень). По-четверте, це вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів з метою отримання прямо чи опосередковано фінансової та іншої матеріальної вигоди (87,6 % слідчих, 97 % проваджень). Вказані дані не є вичерпними, однак вони надають уявлення про сутність та основні ознаки транснаціональних організованих злочинних угруповань, що вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів.

У підрозділі 1.3. *«Наркотичні засоби як предмет злочинного посягання транснаціональних організованих злочинних угруповань»* визначається перелік та надається характеристика найбільш поширених предметів злочинного посягання злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями.

Вивчення теоретичних та емпіричних джерел свідчить про збільшення фактів незаконного обігу таких наркотичних засобів як героїн – з 1008 гр. (2012 р.) до

1843 гр. (2013 р.), кокаїн – з 1437 гр. (2012 р.) до 23549 гр. (2013 р.), деяких психотропних речовин (амфетамінів – з 5914 гр. (2012 р.) до 24527 гр. (2013 р.)). Звертається увага на збільшення кількості вилучених наркотичних засобів вітчизняного походження – макової соломки (з 1199801 гр. (2012 р.) до 2680009 гр. (2013 р.)) та канабісу (з 3943167 гр. (2012 р.) до 4155127 гр. (2013 р.)), вирощених на території України. Спостерігається збільшення обсягу прекурсорів, що перебувають у незаконному обігу – з 65 кг., 2457 л. (2012 р.) до 2143 кг., 4150 л. (2013 р.)¹. Останні використовуються для виготовлення (виробництва) наркотичних засобів, у тому числі нарколабораторіями.

У підрозділі 1.4. «Способи вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» визначається, що перелік злочинів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, є досить різноманітним (ст. ст. 305-313, ст. 317, ст. 320 КК України та ін.). Вказане обумовлює широке коло способів їх підготовки, безпосереднього вчинення, приховування.

Підкреслюється, що спосіб вчинення вказаних злочинів полягає у незаконному переміщенні матеріальних об'єктів (наркотичних засобів, речовин та предметів, які використовуються для їх виготовлення, грошових коштів та інших цінностей, отриманих внаслідок їх реалізації та ін.), через кордони держав. Перелічені дії реалізуються шляхом перевезення (залізничним, водним, автомобільним, повітряним транспортом), пересилання, іншими способами переправлення (за допомогою спеціально пристосованих тунелів, перетину кордону особами пішки) із обов'язковим приховуванням злочинної діяльності.

У підрозділі 1.5. «Слідова картина злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» висвітлюється вказаний елемент криміналістичної характеристики, наводяться типові матеріальні та ідеальні сліди злочину.

Акцентується увага на важливості дослідження матеріальних слідів злочину: слідів вирощування, виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування, збуту, придбання, вживання наркотичних засобів; слідів використання коштів, здобутих від обігу наркотичних засобів; інших матеріальних слідів, пов'язаних із подією злочину (рук, взуття, зброї, транспортних засобів, біологічних слідів). Саме матеріальні сліди досліджуються спеціалістами й отримана інформація має доказове або орієнтуюче значення. Зокрема, в 2013 році працівники Експертної служби МВС України провели 150659 досліджень наркотичних засобів, у тому числі 45308 експертиз. Серед них було проведено 52482 дослідження та 22307 експертиз марихуани; макової соломки –

¹ Статистичні дані МВС України «Звіт про результати роботи органів внутрішніх справ у боротьбі з правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» за 12 місяців 2012, 2013 р.р.

4343 досліджень та 1328 експертиз; гашишу та екстракту канабісу – 4367 та 1839; опію – 20410 та 9384; героїну – 257 та 132; амфетаміну та його похідних – 13077 досліджень та 3072 експертизи¹. Як ідеальні сліди злочину розглядаються сліди пам'яті свідків, потерпілих, підозрюваних, що знаходять свій вираз у показаннях відповідних учасників.

Звертається увага на важливість виявлення, вилучення і дослідження електронних джерел, які містять слідову інформацію, особливо за умови обігу наркотиків із використанням мережі Інтернет.

Розділ 2 «Початковий етап розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Обставини, що підлягають встановленню та типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» наголошується на тому, що початковий етап розслідування спрямований на встановлення обставин, визначених ст. 91 КПК України. Додатково акцентовано увагу на встановленні обставин, які характеризують: подію злочину; транснаціональне організоване злочинне угруповання, причетне до його вчинення; предмет злочинного посягання; механізм злочинної діяльності; міжнародні зв'язки злочинного угруповання та ін.

Важливо, що кримінальне провадження здійснюється в умовах відповідних слідчих ситуацій, аналіз яких має особливе значення на початковому етапі розслідування. За змістом підрозділу наводяться типові слідчі ситуації та алгоритми їх розв'язання.

Підкреслюється, що початковий етап розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, потребує вирішення проблемних питань, пов'язаних із: 1) значною кількістю осіб, що залучені до злочинного ланцюга і необхідністю виявлення всіх його елементів; 2) високим рівнем підготовки злочинців, планів дій у різних ситуаціях, наявністю корупційних зв'язків; 3) необхідністю забезпечення оперативної взаємодії із іншими компетентними органами, в тому числі й іноземних держав, застосування заходів міжнародного співробітництва та ін. За окреслених умов важливе значення мають належні організація і планування досудового розслідування.

¹ Статистичні дані МВС України «Звіт про результати службової діяльності НДЕКЦ при ГУМВС, УМВС, УМВС на транспорті» за 12 місяців 2013 року.

У підрозділі 2.2. «Тактика окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупуваннями» розкривається зміст тактики проведення найбільш поширених слідчих (розшукових) дій у таких кримінальних провадженнях – огляду та допиту (відповідно до 100 % вивчених проваджень).

Розкрито тактику огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК України), що є найпоширенішим видом огляду (94,5 % слідчих, 91,2 % проваджень). Визначені завдання, тактика огляду місця події згідно з підготовчою, робочою та заключною стадією проведення. Сформовані рекомендації щодо огляду наркотичних засобів, підкреслено важливість застосування технічних засобів для досягнення поставлених завдань.

Наголошується на проблемних питаннях огляду у разі затримання особи із наркотичними засобами, за результатами проведеного дослідження формуються практичні рекомендації.

За змістом підрозділу розглянуто тактику допиту, а саме – допиту підозрюваних та свідків під час досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупуваннями. Акцентовано увагу на досягнення поставлених завдань відповідно до конфліктної та безконфліктної слідчих ситуацій.

Наголошується, що допит підозрюваного за окреслених обставин переважно має конфліктний характер (95,6 % опитаних слідчих), супроводжується відмовою давати показання та даванням завідомо неправдивих показань, запереченням злочинного характеру своїх дій, що обумовлює застосування тактичних прийомів. Деталізуються такі з них як: постановка різного виду запитань: (99 % слідчих); пред'явлення доказів (83,8 % слідчих); зачитування показань інших осіб (65,9 % слідчих); спростування неправдивого алібі (49,5 % слідчих); використання чинника раптовості (53,7 % слідчих); допущення легенди (28,5 % слідчих) та ін.

Конкретизовано особливості проведення допиту осіб за умови незаконних дій із наркотичними засобами у мережі Інтернет.

У підрозділі 2.3. «Тактика окремих негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупуваннями» обґрунтовується, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій дозволяє вирішити важливі завдання, пов'язані зі збиранням первинної інформації, документуванням злочинної діяльності.

Згідно зі статистичними даними МВС України у 2013 році оперативними підрозділами на підставі доручень слідчих підрозділів ОВС у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, було проведено 10744 негласних слідчих (розшукових) дії. Серед них контрольованої

поставки (ч. 1 п. 1 ст. 271 КПК України) – 22; контрольованої та оперативної закупки (ч. 1 п. 2 ст. 271 КПК України) – 4601¹.

Проведення вказаних негласних слідчих (розшукових) дій було розглянуто відповідно до етапів їх проведення, враховуючи заходи з підготовки, безпосереднього проведення, фіксації ходу та результатів, їх використання з метою досягнення завдань кримінального провадження.

Наголошено, що з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів на підставі міжнародних договорів України, за домовленістю з компетентними органами іноземних держав, слід проводити контрольовану поставку. Для одержання доказів важливою є контрольована та оперативна закупка – спеціальна операція щодо придбання наркотичних засобів з метою виявлення та документування злочинної діяльності.

Розділ 3 «Міжнародне співробітництво при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» складається із двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Міжнародна правова допомога у кримінальному провадженні при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» розглядається вказана, найбільш поширена, форма міжнародного співробітництва.

Так, у 2013 році до Генеральної прокуратури України надійшло 1704 запити про міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, з яких 704 клопотання українських органів досудового розслідування і 1000 клопотань іноземних компетентних органів. Із вказаної кількості запитів – 1251 клопотання про надання міжнародної правової допомоги при проведенні процесуальних дій². Крім того, значна частина таких звернень надходить до Головного слідчого управління МВС України згідно з безпосереднім порядком зносин. Зокрема, протягом 2013 року до слідчих підрозділів ОВС надійшло 1127 запитів про міжнародну правову допомогу. Серед них запитів у провадженнях щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів – 84, що складає 6,7 %³.

Наголошується, що міжнародна правова допомога у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, повинна бути оперативною. З цією метою доцільно дотримуватися таких рекомендацій: 1) своєчасний обмін інформацією; 2) попереднє узгодження змісту запиту з представниками запитуваної держави; 3) надання додаткової інформації,

¹ Статистичні дані МВС України «Звіт про результати роботи слідчих підрозділів ОВС з досудового розслідування у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (Розділ XIII КК України)» за 12 місяців 2013 року.

² Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. Статистичні дані за 12 місяців 2013 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=104404

³ Статистичні дані Головного слідчого управління МВС України за 12 місяців 2013 року.

необхідної для компетентних органів запитуваної держави; 4) направлення запиту електронним, факсимільним або іншими засобами зв'язку та одночасне направлення документів поштою; 5) використання безпосереднього порядку зносин та ін.

У підрозділі 3.2. «Міжнародний розшук при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями» розкривається реалізація міжнародного розшуку – одного з напрямів міжнародного співробітництва, що застосовується із використанням його різних форм і засобів.

Підкреслюється значення міжнародного розшуку при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, окреслюється його зміст і завдання. Розглядається міжнародний розшук підозрюваних (обвинувачених) за даних умов, що переважно проводиться з метою наступної видачі особи (екстрадиції). Висвітлюється порядок використання допомоги Інтерполу та Європолу при вирішенні поставлених завдань, формуються рекомендації з метою удосконалення вказаної діяльності.

Підсумовується, що при здійсненні міжнародного розшуку конкретні форми взаємодії із міжнародними організаціями та їх представництвами, компетентними органами іноземних держав реалізуються у процесуальних та непроцесуальних формах й спрямовані на виконання поставлених завдань, визначених кримінальним процесуальним законодавством України.

ВИСНОВКИ

У висновках зазначено, що проведене дисертаційне дослідження дало змогу вирішити важливу наукову проблему, а саме: розробити та обґрунтувати теоретичні засади та практичні рекомендації щодо розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. Зроблені такі висновки:

1. На підставі вивчення праць вчених сформовано теоретичне підґрунтя роботи, наголошено на її новизні. Підкреслено необхідність формування рекомендацій для забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, що визначає зміст практичного спрямування роботи.

2. Криміналістична характеристика злочину є однією із ключових наукових категорій криміналістичної науки, а також важливим структурним елементом криміналістичної методики. Криміналістичну характеристику злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, складають такі основні структурні елементи: особа

злочинця (дані про злочинні угруповання та осіб, що входять до їх складу); предмет злочинного посягання; спосіб підготовки, вчинення та приховання злочинів; слідова картина.

3. Транснаціональні організовані злочинні угруповання, що вчинюють злочини у сфері обігу наркотичних засобів, мають складну структуру, міжнародні зв'язки. Основними учасниками є: організатори (98,7 % опитаних слідчих; 97 % кримінальних проваджень); виробники наркотичних засобів (95,3 % слідчих; 88,2 % проваджень); закупники та реалізатори наркотичних засобів (99 % слідчих; 95,6 % проваджень); перевізники наркотичних засобів (95,8 % слідчих, 94,1 % проваджень); утримувачі наркопритонів (38,2 % слідчих, 14,7 % проваджень) та ін.

4. Інформація про предмет посягання є важливим системоформуючим елементом криміналістичної характеристики. Дані про особливості предмета злочинного посягання дозволяють скласти уявлення про спрямованість злочинного формування, можливу сферу територіального охоплення, співучасників злочину. Найпоширенішими предметами злочинного посягання є: наркотичні засоби; психотропні речовини; аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин; прекурсори; наркомісткі рослини; отримані кошти та цінності; обладнання, призначене для їх виготовлення та ін. Актуальним завданням є виявлення правоохоронними органами України нових видів наркотичних засобів, законодавче закріплення їх протиправності на державному та міжнародному рівнях, забезпечення дієвих заходів щодо протидії їх поширенню.

5. Способи вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів транснаціональними організованими злочинними угрупованнями є різноманітні і пов'язані із: 1) транспортуванням наркотичних засобів в інші держави (територія України використовується як «транзитна»); 2) постачанням до України наркотичних засобів з іноземних держав (є їх «споживачем»); 3) вирощуванням, виготовленням, виробництвом наркотичних засобів на території України як для власних потреб, так і постачання в інші держави.

В результаті злочинної діяльності утворюються такі типові сліди: сліди вирощування, виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування, збуту, придбання, вживання наркотичних засобів; сліди порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів; сліди використання коштів, здобутих від обігу наркотичних засобів; сліди, що вказують на характер дій злочинців та ін.

6. Початковий етап розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчинені транснаціональними злочинними угрупованнями, спрямований на досягнення завдань кримінального провадження і пов'язаний зі збиранням первинної інформації, встановленням обставин кримінального провадження, застосуванням необхідного алгоритму дій відповідно до слідчих ситуацій.

З указаною метою проводяться слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові), інші процесуальні дії.

7. Тактику проведення слідчих (розшукових) дій було розглянуто згідно зі стадіями: підготовки; безпосереднього проведення; фіксації ходу і результатів; оцінки отриманих результатів та визначення їх місця і значення в системі доказової інформації у кримінальному провадженні. Таким чином було охарактеризовано тактику допиту та огляду як найбільш поширених слідчих (розшукових) дій, що проводяться під час розслідування розглядуваних злочинів.

Новелою КПК України є інститут негласних слідчих (розшукових) дій. Вчені-криміналісти активно долучилися до розробки їх тактики. У роботі було звернено увагу на проведення контрольованої поставки (ч. 1 п. 1 ст. 271 КПК України), контрольованої та оперативної закупки (ч. 1 п. 2 ст. 271 КПК України) за даних умов. Були сформовані загальні організаційно-тактичні засади їх проведення, визначені проблемні питання та шляхи їх вирішення.

8. Заходи міжнародного співробітництва при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчиняються транснаціональними організованими злочинними угрупованнями, реалізуються згідно із кримінальним процесуальним законодавством України (ст. 1 КПК України). Пріоритет у регулюванні питань міжнародного співробітництва мають міжнародні договори України, що укладені з питань:

– боротьби зі злочинами у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями (Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 р. з поправками, внесеними Протоколом 1972 р.; Конвенція про психотропні речовини 1971 р.; Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 р.; Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. із Протоколами 2000 р. та 2004 р.);

– міжнародної правової допомоги, інших форм міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні (Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. з Додатковим протоколом 1975 р. та Другим додатковим протоколом 1978 р.; Європейська конвенція про взаємну правову допомогу у кримінальних справах 1959 р. з Додатковим протоколом 1978 р. та Другим додатковим протоколом 2001 р.; Європейська конвенція про передачу провадження у кримінальних справах 1972 р.; Мінська конвенція 1993 р. з Протоколом 1997 р.; Угода про порядок передачі зразків наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів 2012 р.), інші міжнародні договори України, у тому числі двосторонні та міжвідомчі.

9. Проведені дослідження надали можливість сформулювати теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. Вирішення вказаних завдань спрямовано на розвиток наукової криміналістичної думки, удосконалення практичної діяльності з розслідування злочинів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Сакаль А. П. Криміналістична характеристика злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Митна справа : наук.-аналіт. журн. з питань митної справи та зовнішньоекономічної діяльності. – Львів, 2013. – № 6 (90), ч. 2, кн. 2. – С. 87–94.

2. Сакаль А. П. Тактика огляду місця події під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. Спецвипуск. – Херсон, 2013. – № 2. – С. 111–114.

3. Сакаль А. П. Способы совершения преступлений в сфере оборота наркотических средств транснациональными преступными группировками / А. П. Сакаль // Вестник Академии МВД Республики Беларусь. – Минск, 2014. – № 1 (27). – С. 236–239.

4. Сакаль А. П. Тактика допиту під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. Спецвипуск. Том 4. – Херсон, 2014. – № 2. – С. 155–159.

5. Сакаль А. П. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Криміналістика и судебная экспертиза : [межвед. науч.-метод. сб. / отв. ред. И. И. Емельянова]. – К. : Министерство юстиции Украины, 2014. – Вып. 59. – С. 168–177.

6. Сакаль А. П. Міжнародне співробітництво при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, що вчинені транснаціональними організованими злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Криміналістичний вісник : наук.-практ. зб. – К., 2014. – № 1 (21). – С. 138–146.

7. Сакаль А. П. Наркобізнес як об'єкт криміналістичного дослідження / А. П. Сакаль // Актуальні проблеми розслідування злочинів за новим

Кримінальним процесуальним кодексом України : зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., (Київ, 5 лип. 2013 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – С. 162–164.

8. Сакаль А. П. Транснаціональна злочинність у сфері обігу наркотичних засобів / А. П. Сакаль // Сучасні проблеми криміналістики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Колмакова, (Одеса, 27–28 верес. 2013 р.). – Одеса, 2014. – С. 421–424.

9. Сакаль А. П. Правові засади протидії транснаціональній злочинності у сфері обігу наркотичних засобів / А. П. Сакаль // Шляхи реформування правової системи України : тем. зб. тез наук.-практ. семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхи їх подолання, присвячений професійному святу – Дню юриста / [ред. : Р. П. Карпюк та ін.] ; Луцьк. ін-т розвитку людини Ун-ту «Україна». – Луцьк : Вежа-Друк, 2013. – Вип. 4. – С. 123–125.

10. Сакаль А. П. Тактика огляду при розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними злочинними угрупованнями / А. П. Сакаль // Криміналістичне забезпечення розслідування насильницьких злочинів : матеріали круглого столу, (Київ, 27 лют. 2014 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 73–75.

АНОТАЦІЯ

Сакаль А. П. Розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2014.

У дисертації на основі проведених досліджень розроблені теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, вчинених транснаціональними організованими злочинними угрупованнями. Вирішено такі завдання: розкрито історіографію дослідження проблематики; надано криміналістичну характеристику злочинів; охарактеризовано транснаціональні організовані злочинні угруповання, що вчиняють злочини у сфері обігу наркотичних засобів; визначено предмет посягання, способи вчинення злочинів, утворювану слідову картину; окреслено обставини, що підлягають встановленню та типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування; розглянуто тактику проведення окремих слідчих

(розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; розкрито порядок реалізації міжнародного співробітництва, зокрема – міжнародної правової допомоги та міжнародного розшуку за даних умов.

Ключові слова: розслідування, злочини у сфері обігу наркотичних засобів, транснаціональні організовані злочинні угруповання, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, міжнародне співробітництво.

АННОТАЦІЯ

Сакаль А. П. Расследование преступлений в сфере оборота наркотических средств, совершенных транснациональными организованными преступными группировками. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2014.

В диссертации на основании проведенных исследований разработаны теоретические положения и практические рекомендации относительно расследования преступлений в сфере оборота наркотических средств, совершенных транснациональными организованными преступными группировками. Получены следующие результаты: раскрыто историографию исследования проблематики; сформулировано криминалистическую характеристику преступлений; охарактеризовано транснациональные преступные группировки, которые совершают преступления в сфере оборота наркотических средств; определено предмет посягательства, способы совершения преступлений, содержание соответствующей следовой картины. Очерчено обстоятельства, которые подлежат установлению и типичные следственные ситуации начального этапа расследования; рассмотрено тактику проведения отдельных следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий; раскрыто порядок реализации мероприятий международного сотрудничества, а именно – международной правовой помощи и международного розыска в данных условиях.

Криминалистическая характеристика указанных преступлений была рассмотрена в соответствии с такими основными структурными элементами: личность преступника; предмет преступного посягательства; способ подготовки, совершения и укрытия преступлений; следовая картина.

Выяснено, что транснациональные организованные преступные группировки, которые совершают преступления в сфере оборота наркотических средств, характеризуются следующими признаками: международная противоправность и уголовная наказуемость их деятельности в национальном

законодательстве государств; сложная структура, с участием представителей иностранных государств; реализация преступной деятельности на территории нескольких стран, что связано с незаконным перемещением различных материальных объектов через их границы; совершение тяжких и особо тяжких преступлений с целью получения финансовой и другой материальной выгоды. Подчеркивается, что указанные и иные признаки обуславливают необходимость применения мер международного сотрудничества в уголовном производстве.

Аргументировано, что способ совершения указанных преступлений связан с перемещением наркотических средств, других материальных объектов, через границы государств. В таких условиях: территория Украины используется как «транзитная»; Украина является государством для поставки наркотических средств, их «потребителем»; Украина выступает как «производитель» наркотических средств, их «поставщик» в другие страны.

Начальный этап расследования преступлений в сфере оборота наркотических средств, совершенных транснациональными преступными группировками, направлен на достижение заданий уголовного производства и связан с собиранием первичной информации, установлением обстоятельств преступления, применением необходимого алгоритма действий согласно следственных ситуаций. С указанной целью проводятся следственные (розыскные), негласные следственных (розыскные), другие процессуальные действия.

Сформулированы типичные следственные ситуации начального этапа расследования преступлений в сфере оборота наркотических средств, совершенных транснациональными организованными преступными группировками независимо от имеющейся доказательственной и ориентирующей информации в органов досудебного расследования.

Определено, что международная правовая помощь является наиболее распространенной формой международного сотрудничества в уголовном производстве относительно указанных преступлений. Сформулированы практические рекомендации ее эффективной реализации.

Проведенные исследования дали возможность сформировать теоретические положения и практические рекомендации относительно расследования преступлений в сфере оборота наркотических средств, совершенных транснациональными организованными преступными группировками. Решение указанных задач направлено на развитие научной криминалистической мысли, совершенствование практической деятельности по расследованию преступлений.

Ключевые слова: расследование, преступления в сфере оборота наркотических средств, транснациональные организованные преступные группировки, следственные (розыскные) действия, негласные следственные (розыскные) действия, международное сотрудничество.

SUMMARY

A. P. Sakal Investigation of crimes in the field of illegal trade in drugs by transnational organized criminal groups. – *Manuscript.*

The thesis for the degree of candidate of law, speciality 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic expertise; operational search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2014.

Based on results of completed examination, the thesis submits theoretical provisions and practical recommendations for investigation of crimes in the field of illegal trade in drugs by transnational organized criminal groups. The author resolved the following tasks: discovered historiography of problem research; provided criminalistic characteristics of crimes; distinguished transnational organized criminal groups committing crimes in the field of illegal trade in drugs, described infringement object, modus operandi, traces features, circumstances to be detected and typical investigative situations at the first stage of investigation; outlined tactics of separate investigatory (search) actions and secret investigatory (search) actions; showed the procedure of international cooperation, in particular, international legal aid and international search in given circumstances.

Key words: investigation, crimes in the field of illegal trade, transnational organized criminal groups, investigatory (search) actions, secret investigatory (search) actions, international cooperation.